

**ULUSLARARASI TÜRKİYE CUMHURİYETİ
SEMPOZYUMU BİLDİRİLERİ
22 - 24 EKİM 2008**

**PROCEEDINGS OF THE INTERNATIONAL
SYMPOSIUM ON TURKISH REPUBLIC
22 - 24 OCTOBER 2008**

EDİTÖRLER
Bayram KODAMAN
Süleyman SEYDİ
Hayri ÇAPRAZ
Turgut ERMUMCU
Murat KILIÇ

ISPARTA 2008

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ TARİH BÖLÜMÜ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ BÖLÜMÜ

ULUSLARARASI TÜRKİYE CUMHURİYETİ SEMPOZYUMU
BİLDİRİLERİ
22-24 EKİM 2008

PROCEEDINGS OF THE INTERNATIONAL SYMPOSIUM
ON TURKISH REPUBLIC
22-24 OCTOBER 2008

EDİTÖRLER
Bayram KODAMAN
Süleyman SEYDİ
Hayri ÇAPRAZ
Turgut ERMUMCU
Murat KILIÇ

ISPARTA 2008

©Süleyman Demirel Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü
Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Bölümü

ISBN: 978-9944-452-26-7

Editörler

Bayram KODAMAN
Süleyman SEYDİ
Hayri ÇAPRAZ
Turgut ERMUMCU
Murat KILIÇ

Yayına Hazırlayan

Murat KILIÇ

Birinci Basım: Aralık 2008

Bu kitaba esas olan

Uluslararası Türkiye Cumhuriyeti Sempozyumu 22-24 Ekim 2008/Isparta

Düzenleme Heyeti

Prof.Dr. Bayram KODAMAN
Doç.Dr. Süleyman SEYDİ
Yrd.Doç.Dr. Hayri ÇAPRAZ
Okt.Turgut ERMUMCU
Okt. Murat KILIÇ

İrtibat Adresi

Süleyman Demirel Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü
32260 Çünür/ISPARTA
Tel: 0 246 2114161/2113527
Elektronik Posta: mkilic@sdu.edu.tr

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	I
İÇİNDEKİLER.....	III
AÇILIŞ KONUŞMALARI	
Prof.Dr Metin Lütfi BAYDAR'ın Konuşması.....	3
Prof.Dr. Bayram KODAMAN'ın Konuşması.....	5
Andrew MANGO'nun Konuşması.....	8
TÜRK MODERNLEŞMESİ	
Sosyo-Kültürel Yöniyle Türkiye'nin Modernleşmesi.....	15
Roida RZAYEVA	
1923'ten Günümüze Türkiye'de Modernleşme Sürecinde Karşılaşılan Yapısal Engeller.....	21
Durmuş YILMAZ	
Cumhuriyet Türkiye'sinin Felsefi Altyapısı.....	29
Emel KOÇ	
Atatürk Dönemi Modernleşmesinin Temel Dinamikleri.....	41
Seyfi YILDIRIM	
Erken Cumhuriyet Döneminde Türk Devrimini Anlamlandırma Ya da Devrime.....	48
İdeoloji Bulma Çabaları	
Yıldız AKPOLAT	
Teorisyenlerini Bulamayan Devrim: Türk Devrimi.....	63
İbrahim KAYA	
Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın Modernleşme Algısı.....	70
Fahri KILIÇ	
Küçük Karede Büyük Resimler: Pullarda Cumhuriyetin Dönüm Noktaları.....	77
Fatma ACUN	
Medeniyetler Çatışması Tezi'nde Türk Modeli Eleştirisi'nin Eleştirisi.....	88
İrfan ÇİFTÇİ	
Türk Modernleşmesinin Öncülleri.....	96
Mehmet Fatih DOĞRUCAN	
Türkiye'nin Üç Tarz-ı Batı Siyaseti.....	105
Muhittin DEMİRAY	
GAP'taki Gelenekçi Yapı, Modernleşme ve Türkiye.....	116
Ahmet ÖZER	
KÜRESELLEŞME VE MİLLİ KİMLİK	
Küreselleşme, Çelişkiler ve Atatürkçülük.....	133
Metin AYIŞIĞI	
Dünü ve Bugünü ile Türkiye'nin Küreselleşme Süreci.....	145
Sumru BAKAN & Zerrife YILDIRIM	
Küreselleşme Tartışmalarında Vatandaşlık ve Cumhuriyet İlişkisi.....	156
Cevdet YILMAZ	
Küreselleşme Kavramı ve Türkiye Cumhuriyeti.....	162
Halide PEK	
Küreselleşmenin Türk Kimliğine Yansımaları.....	167
Özber CAN	
Ulus-Devlet Kimliği Sorunu.....	171
Işıl BAYAR BRAVO & Hamdi BRAVO	
Türkiye'de Çağdaşlaşma, Batılılaşma ve Milli Kimlik.....	177
Ashı ARSLAN CİHANGİROĞLU	
CUMHURİYET VE DEMOKRASİ	
Türkiye Cumhuriyetini Oluşturan Temel Dinamikler.....	185
Sina AKŞİN	
Türkiye'de Demokrasinin Tarihsel Gelişimi.....	189
İbrahim ARSLANOĞLU	

<i>Anadolu'da 'Demokratik' Cumhuriyet Fikrinin Oluşumu: Cenub-i Garbi Kafkas Cumhuriyeti.....</i>	201
Adem ÇAYLAK	
<i>Ekonomi Politikaları Demokrasiyi Engeller mi?.....</i>	211
Kadir KASALAK	
<i>Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türkiye'de Bürokrasinin Gelişim Seyri ve Demokrasi.....</i>	225
Fatih DEMİRCİ	
<i>Atatürk ve Demokrasi.....</i>	236
Fehmi AKIN	
<i>Atatürk ve Cumhuriyet.....</i>	241
Zübeyir BÜTÜNER	
<i>İki Dünya Savaşı Arası Yıllarda Otoriter Totaliter Rejimler ve Türkiye .....</i>	246
Ayşegül ŞENTÜRK	
<i>Atatürk'ün 1930 Sonrası Devletçilik Anlayışının Demokrasi İle Uyumuna .....</i>	253
Fatma TOMBAK	
<i>Bir Demokrasi Beyannamesi Olarak "Dörtlü Takrir'in" Amacı ve Mahiyeti .....</i>	260
Osman AKANDERE	
<i>Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinde Demokrasi ve Cumhuriyet Üzerine Bir Değerlendirme.....</i>	271
Serdar SAKİN	
<i>Cumhuriyet Döneminde Yerel Demokrasinin Gelişimde Belediyeler.....</i>	281
İsmail BAŞARAN & Elvan ÖZMAN	
İÇ POLİTİKA	
<i>Türkiye Cumhuriyeti'nin Kuruluş Süreci .....</i>	293
Haluk SELVİ	
<i>Atatürk Döneminde Kurulan Partilerin Taban Eğilimi.....</i>	298
Döndü Sena ARSLAN	
<i>1927 Genel Nüfus Sayımı.....</i>	306
Zafer GÖLEN	
<i>1950 Genel Seçimleri Üzerine Bir Analiz Denemesi.....</i>	315
Hakkı UYAR	
<i>1957 Seçimleri: Demokrat Partiyi 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi'ne Getiren Süreç.....</i>	331
Gül Tuba DAĞCI	
<i>1961 Anayasası Devrinde Cumhurbaşkanlığı Makamı ve Türk Siyaseti.....</i>	339
Rıdvan AKIN	
<i>Yassıada'da Anayasayı İhlal Davası ve Fatin Rüştü Zorlu.....</i>	356
Havva ELTETİK	
<i>Merkez Sağ'da Turgut Özal Dönemi(1983-1993) .....</i>	360
Nedim YALANSIZ	
<i>II. Dünya Savaşı Sonrasında Türkiye'de Ulaşım Politikasında Yaşanan Dönüşüm.....</i>	367
Nuray ÖZDEMİR	
<i>Amerikan Basınında Atatürk ve Türk Devrimi.....</i>	375
Esra SARIKOYUNCU DEĞERLİ	
TÜRK DIŞ POLİTİKASI	
<i>Milli Mücadelede Müessir Olan Müsbet Dış Faktörler.....</i>	391
Bayram KODAMAN	
<i>Kıbrıs'da Krizler ve Türk Dış Politikası.....</i>	396
Cihat GÖKTEPE	
<i>The Turkish Role in the Establishment of Israel And Its International Expectations.....</i>	402
Halil ERDEMİR	
<i>İkinci Dünya Savaşı'nda Türk Dış Politikası.....</i>	410
Mustafa EKİNCİKLİ	
<i>Soğuk Savaş Dönemi Politikalarında Türkiye'nin Yeri: Küba Krizi Örneği.....</i>	421
Süleyman SEYDİ	
<i>Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Türk Dış Politikası'nda Yaşanan Gelişmeler.....</i>	427
Timuçin KODAMAN	

<i>Atatürk Dönemi Türkiye- İran İlişkileri ve İran</i>	433
Melike SARIKÇIOĞLU	
<i>Türkiye-İsrail Stratejik Yakınlaşması: 1990-2002</i>	441
Bülent Sarper AGİR	
<i>II. Körfez Savaşı Sonrası Türkiye ve Orta Doğu'nun Güvenliği</i>	452
Selim Hilmi ÖZKAN	
AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE	
<i>Türkiye ve Avrupa Birliği</i>	463
Çetin YETKİN	
<i>Avrupa Birliği'nin Dış Politikası: Soğuk Savaş Sonrasında Ortak Bir Dış Politika Yapımı Mümkün mü?</i>	466
Kenan DAĞCI	
<i>Gümrük Birliğinde Kaybettik Mi Kazandık mı?</i>	475
Mehmet Emin MERTER & Hakan AY	
<i>Türkiye-Avrupa Birliği İlişkilerinde Kıbrıs Sorunu</i>	486
Kamer KASIM	
<i>Turkey And The European Union On Energy Issue</i>	492
İdris DEMİR	
<i>Cumhuriyetin İlk Yıllarından AB Sürecine Azınlık Kavramı</i>	495
Murat KILIÇ	
<i>Atatürk İlkeleri ve İnkılabı Akılcılığı'ndan AB Kopenhag Siyasi Kriterleri'ne</i>	503
İnanç ATILGAN	
<i>Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Politikaları ve Avrupa Birliği'ne Uyum</i>	508
<i>Sürecinde Yaşanan Değişim: Bölgesel Kalkınma Ajansları</i>	
Dilek MEMİŞOĞLU	
<i>Yazılı Basında Türkiye'nin Avrupa Birliği Üyelik Süreci</i>	517
<i>(17 Aralık 2004 Tarihinden Bugüne Bir İçerik Analizi)</i>	
Esra VONA KURT & Demet KASAP & Hatice BAYSAL	
<i>Bologna Süreci Yükseköğretim Açısından Bir Akılcılaştırma mı?</i>	527
Münire ÇİFTÇİ & Hatice BAYSAL	
<i>Avrupa Birliği'ne Üyelik Sürecinde Son İki Aday: Türkiye ve Hırvatistan</i>	532
Özay ÖZPENÇE & Aylin İdikut ÖZPENÇE	
TÜRKİYE VE TÜRK DÜNYASI	
<i>Azerbaycan'da Türkiye İmaji ve Türkiye-Azerbaycan İlişkileri</i>	553
Araz ASLANLI & İlham HASANOV	
<i>Türkiye'nin Jeopolitik Önemi ve Avrasya'daki Enerji Denklemleri</i>	566
Bariş DOSTER	
<i>Atatürk'ün Dış Türklere Yönelik Stratejik Öngörülleri</i>	575
Orhan ÇELTİKÇİ	
<i>Atatürk'ün Dış Türklere Politikası Çerçevesinde Türkiye Kırgızistan İlişkileri</i>	580
Erhan YOSKA	
<i>Atatürk Türkiye'sinde Milletleşme Modeli ve Türk Dünyası'na Uygulanabilirliği</i>	587
Mustafa BAKAN	
<i>Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Türkiye-Türk Dünyası İlişkilerinin Kültürel Boyutu</i>	594
Esme SARAC	
<i>Türkiye ve Türk Cumhuriyetleri Arasındaki İlişkilerde Ticaret</i>	602
Hayri ÇAPRAZ	
<i>Atatürk Dönemi Türkiye-Bulgaristan İlişkileri ve Bulgaristan Türkleri</i>	610
Çoşkun TOPAL	
KÜLTÜR VE EĞİTİM	
<i>Türk Kültürünün Omurgası ve Cumhuriyet</i>	621
Sait BAŞER	
<i>Some Current Ramifications of Turkey's Alphabet Change in 1928</i>	624
Arnold REISMAN	

<i>Türk Eğitim Sisteminde Eşitsizlik ve Çöküş Süreci</i>	642
Ali GÜLER	
<i>Küreselleşme ve Türk Eğitim Sistemi</i>	648
Sait TAŞ	
<i>Genç Cumhuriyetin Kültürel Açıdan Şekillenmesinde Atatürk'ün Eğitim</i>	660
<i>Görüşlerinin Çağdaş Eğitim İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi</i>	
Yaşar BARUT	
<i>II. Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye'de Uygulanan Eğitim ve Kültür Politikalarının Yansımaları</i>	663
Özlem KARABACAK	
<i>Heybeliada Rıbban Okulu (Dünü-Bugünü)</i>	673
Ayten SEZER ARIĞ	
<i>Türkiye'de Toplumsal Değişimin Aracı Olarak Köy Eğitiminin Geliştirilmesi(1923-1950)</i>	680
Ali Ata YİĞİT	
<i>İnönü Döneminde Halkevlerinin Türk Toplumunun Kültürel Değişimine Katkıları (1938-1950)</i>	692
Kadir ŞEKER	
<i>21. Yüzyılda Türk Kültür Programı</i>	699
İlgım VERYERİ ALACA	
<i>Türkiye Cumhuriyeti'nin Kültürel Modernleşme Projesinin Önemli</i>	707
<i>Bir Parçası Olarak 1930'larda Müzik Politikaları</i>	
Ayhan EROL	
<i>Modern Türk Ailesi İçin Bir Radyo Programı: "Evin Saati"</i>	713
Cem PEKMAN	
<i>Anadolu'da Tükenen Bir Kültür: Yörüklük</i>	719
Sabri ÇAKIR	
TARİH YAZIMI	
<i>Cumhuriyetçi Paradigma ve Türk Tarih Yazımına Etkileri</i>	727
Fahri YETİM & Mesut ERŞAN	
<i>Türkiye Cumhuriyeti'nin Modernleşme Sürecinde Eskiçağ Tarihi Yazımı</i>	736
<i>ve Eğitimi (1930'lardaki Uygulamalar)</i>	
Erkan İZNİK	
<i>Tarih Yazımı ve Yorumlanmasında Belgelerin Yanıltması Bir Belge Örneği</i>	749
Mustafa BIYIKLI	
LAİKLİK	
<i>İskilipli Atıf Hoca Şapkadan Dolayı mı Asıldı ? Yoksa...</i>	757
İsmail YAKIT	
<i>Cumhuriyet Döneminde Din-Devlet İlişkileri</i>	764
Kamil KAYA	
<i>Cumhuriyet Döneminde Devletin Tasavvuf Zümreleri İle İlişkisi</i>	777
Mehmet Necmettin BARDAKÇI	
<i>Celal Bayar Üniversitesi Demirci Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Laiklik Algılamaları</i>	787
İsmail OĞUZ & Şükran OĞUZ	
İKTİSAT	
<i>Dünyun-u Umumiyyeden Günümüze: Türkiye'nin Borçlanma Tarihi</i>	797
Ali YAVUZ	
<i>Türkiye'de Cumhuriyet Dönemi Muhasebe Uygulamalarının Kronolojik Analizi</i>	811
Durmuş ACAR & Hasan ŞENOL	
<i>Atatürk Dönemi Türkiye Ekonomisi (1923-1938)</i>	820
Kerem KARABULUT	
<i>1929 Dünya Ekonomik Krizinin Atatürk Dönemi Ekonomi Politikalarına Yansıması</i>	829
Ayşe DURGUN & Dilek GÖZE KAYA	
<i>Küreselleşme Sürecinde Yeni Devlet Anlayışının Kamu Mali Yönetimine Yansıması: Türkiye Örneği</i>	834
Düriye TOPRAK	
<i>Cumhuriyet Sonrası Türk Vergi Sistemindeki Değişim Üzerine Bir Değerlendirme</i>	847
Ramazan ARMAĞAN & Halil İbrahim DEMİR	

<i>Unorthodox Liberalism, Democracy and The Limits of Distributional Coalitions</i>	859
Amr ADLY	
<i>Küreselleşme Sürecinin Türk Tarım Sektörüne Etkisi</i>	871
Hasan YILMAZ	
<i>Küreselleşme Sürecinin Yolaştığı Ekonomik Sorunlar ve Türkiye Ekonomisi</i>	881
<i>Üzerindeki Olası Etkilerinin Analizi</i>	
Mevlüt KARABIÇAK & Onur DEMİREL	
<i>Küreselleşmenin Türkiye Cumhuriyeti'ndeki Reklamcılık ve Tüketici Alışkanlıklarına Etkisi</i>	890
Nezihe TÜFEKÇİ & Ömer Kürşad TÜFEKÇİ	
KENT VE MİMARİ	
<i>Cumhuriyetin Gelişen ve Değişen Yüzü: Cumhuriyetin Mimarları</i>	899
A. Şevki DUYMAZ	
<i>Türkiye Cumhuriyet Tarihinde Kentleşme ve Mekânsal Politikaların Dönüşümü</i>	904
Pervin ŞENOL	
<i>Cumhuriyet İdeolojisi Bağlamında Erken Cumhuriyet Dönemi Mimarlığına Bir Bakış</i>	910
Sıdıka ÇETİN	
EDEBİYAT	
<i>Köy Enstitüsü Projesine Marksist Bir Muhalef: Kemal Tahir</i>	919
Ramazan GÜLENDAM	
<i>Türklerde Siyasî Vasiyetnâme: Atatürk'ün Gençliğe Hitabı</i>	923
Aziz KILINÇ	
<i>Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun Ankara Romanında Türkiye Cumhuriyeti'nin</i>	931
<i>İlk Yılları Ve Utopik Kurgu</i>	
Cafer GARİPER & Yasemin KÜÇÜKCOŞKUN	
<i>İnkılap Edebiyatı ve Enis Behiç'in Cumhuriyet'in Onuncu Yılı Anısına Yazdığı "Bir Hikâye"si</i>	941
Ömer ÇAKIR	
<i>Cumhuriyet Döneminde Ulusal Dilde Eğitim Yabancı Dille Öğretim</i>	948
Abdülkadir BULGURCU	
<i>Cumhuriyetimizin İlanının 85. Yılında "Cumhuriyet Tarihimize" Tuncer</i>	952
<i>Cücenoglu'nun Tiyatro Oyunlarından Göstergebilimsel Bir Bakış</i>	
Ezgi Oya GÜMÜŞ	
YEREL	
<i>Isparta Ün Dergisinde 1934-1945 Arası Cumhuriyet'in Yıldönümlerinde</i>	963
<i>Çıkan Yazıların Değerlendirilmesi</i>	
Kemal GÖDE	
<i>Amerikan Barış Gönüllüleri'nin Denizli Merkez ve Çevresindeki Faaliyetleri (1962-1972)</i>	968
Ercan HAYTOĞLU	
<i>II. Dünya Savaşı Yıllarında İzmir'de Gündelik Yaşam</i>	980
Müslime GÜNEŞ	
<i>Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Aydın'da İktisadi - Ticari Yaşam ve Aydın</i>	990
<i>Ticaret Odasının Faaliyetleri</i>	
Günver GÜNEŞ	
<i>Cumhuriyet İdeolojisinin Halka Aktarılmasında Yerel Basının Rolü: Ün Dergisi Örneği</i>	999
Mücahit ARMAĞAN	

Amerikan Barış Gönüllüleri'nin Denizli Merkez ve Çevresindeki Faaliyetleri (1962-1972)

Ercan HAYTOĞLU *

Giriş

Türkiye’de 1962 yılından 1972 yılına kadar devam eden Barış Gönüllüleri Hareketi, Amerikanın XX. yüzyılın başından itibaren uyguladığı, Amerikalı erkek ve kadınların geri kalmış ülkelere gönderilmeleri sürecinin bir parçasıdır². İlk kez Filipinlerde Amerikan dünya görüşünü ve kültürünü kabul ettirme yönünde, 1901 yılında Filipin Adalarına binden fazla Amerikalı gencin “gönüllü öğretmen” olarak gönderilmiştir. Barış Gönüllüleri hareketine benzer bir çalışma, Birinci Dünya Savaşı sonrası Balkan ülkelerini esas alan halktan halka gönüllü yardım yapmak amacıyla 1918’de kurulan American Friends Service Committee (Amerikalı Dostlar Hizmet Komitesi)’sidir³. Bu gençlik hareketinin amacı; barış ve özgürlük için mücadele, komünizme karşı hür dünyanın savunulması, geri kalmış toplumları modernleştirme ve demokratik idealleri geliştirme olmuştur. Bu politikalar da ABD’nin o dönemdeki hükümet politikaları ile çelişmemiştir. Bu gençlerin halkla iç içe yaşayarak, halkın dilini, kültürünü, tarihini ve coğrafyasını öğrenmelerinin, Amerikalı diplomatların yaklaşımından daha etkili olacağı düşünülmüştür.

1930’lardan 1960’lara kadar az gelişmiş ülkelere “Gönüllü Amerikalı” gönderen gençlik örgütlerinin tek bir örgüt çatısı altında toplanması için çalışmalar başlatılmıştır. Az gelişmiş ülkeler için 1948’lerde geliştirilen ve Uluslararası İşbirliği Yönetimi (ICA)⁴ kapsamına alınan programda, başta tarım olmak üzere eğitim, işletmecilik, kamu yönetimi alanlarında teknisyen ve personel gönderilmesi yönünde bir örgüt oluşumu sağlanmıştır⁵. Amerika bu dönemlerde geri kalmış ülkeleri komünist dünyanın tehdidinden kurtarma ve korumayı kendisine görev kabul etmiştir⁶.

Heinz Roolman gençlikle ilgili bir yapı oluşturulması ile ABD’de 1960 başkanlık seçimlerinde, belki de bir politik hareket oluşturabileceği düşüncesini ortaya atmıştır⁷. Bayan Eleanor Roosevelt’in tavsiyeleri doğrultusunda “World Construction” adlı kitabı yazan Roolman “Peace Army (Barış Ordusu)” kurulması isteğini ortaya koymuştur. “Gençlik Ordusu” adını Kongre üyesi Point Four programı çerçevesinde Henry S. Reuss’un 1957’de ortaya atmış olup, Barış Gönüllüsü hareketinin program ve politikasının belirlenmesinde önemli rol oynamıştır⁸. Barış Gönüllüleri örgütünün oluşması yönünde Senatör Hubert Humphery, Bill Moyers, Chester Bowles, Victor Reuther ve General Gavin’in de düşüncenin savunulması anlamında destekleri olmuştur⁹.

1960’larda ekonomik bir durgunluk yaşayan ABD’de, ilk kez Kennedy tarafından 14 Ekim 1960’da Ann Arbor (Michigan) da kalabalık bir öğrenci topluluğu karşısında seçim konuşmasında isim belirtmeden üniversiteli gençlerin denizaşırı ülkelere gönderilmesinden söz etmiştir. 2 Kasım’da San Fransisco’da Barış Gönüllüleri örgütünün kurulmasını programına almıştır¹⁰. Dış politika başarısızlıkları ve ekonomik sıkıntılar karşısında Amerikan egemenliğini vurgulayan Kennedy 8 Kasım 1960 da yapılan seçimleri kazanmıştır¹¹. Daha sonra da Kennedy, bu görüşün önemi ve sorumluluğunun büyüklüğü nedeniyle aileden biri olan kayınbiraderi Sargent Shriver’i görevlendirmiştir. Yapılan ilk çağrılar sonuç vermiş ve bu

* Yard.Doç.Dr., Pamukkale Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, ehayt@pau.edu.tr,

¹ Müslim Özbalkan, *Gizli Belgelerle Barış Gönüllüleri*, İstanbul 1970, s.12.

² Müslim Özbalkan, *Gizli Belgelerle Barış Gönüllüleri*, İstanbul 1970, s.12.

³ Özbalkan, *a.g.e.*, s.14.

⁴ “International Cooperation Administration”

⁵ ABD, az gelişmiş ülkelere teknisyen ve personel göndermek, mali ve teknik yardım yapmak amacıyla birçok kamusal örgüt kurmuştur. Özbalkan, *a.g.e.*, s.15-16.

⁶ Oktay Akbaş, “Amerikan Gönüllü Kuruluşları: Barış Gönüllülerinin Dünyada ve Türkiye’deki Çalışmaları”, *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Kış 2006, Cilt:4, Sayı:1, s.87.

⁷ Ali Rıza Bayzan, *Türkiye’de Amerikan Misyonerleri*, Ankara 2006, s.203.

⁸ Özbalkan, *a.g.e.*, s.19-20.

⁹ Özbalkan, *a.g.e.*, s.20-21.

¹⁰ Özbalkan, *a.g.e.*, s.22, Kennedy konuşmasında; “İçinizden kaç kişi doktor, mühendis, teknisyen olarak hayatınızın bir iki yılını Amerika’ya özgürlük için adamaya hazır? Egemen bir toplum olarak mücadele edebilmemiz için sizler bir ya da iki yıl hizmeti değil, hayatınızın geri kalan kısmını bu vatan için adamayı istemelisiniz”

¹¹ Özbalkan, *a.g.e.*, s.24-25.

harekete 30.000 genç katılmıştır. Bu gençler, Amerikan üniversitelerinde yarım yamalak bir eğitimden geçirilmişlerdir¹². Daha konu kongre gündemindeyken örgütçe gerekli alt yapı oluşturulmuş ve kararlaştırılan pilot ülkelere "Barış Gönüllüsü" gönderilmeye başlanmıştır¹³. Barış Gönüllüleri örgütü 1 Mart 1961'de geçici olarak¹⁴, 22 Eylül 1961'de "Barış Gönüllüleri" yasası kabul edilerek resmen kurulmuştur¹⁵. 1961 sonunda ICA kanalıyla 9000'den fazla kişi 70 az gelişmiş ülkeye gönderilmiştir¹⁶. Barış Gönüllüleri 40 yıl içerisinde 135 farklı ülkede 162.000 kişinin katılımıyla faaliyet göstermiştir¹⁷.

Barış Gönüllüsü seçilenler yirmi yedi aylık bir hizmet süresini yerine getirmeyi taahhüt etmiş olarak, gittikleri ülkelerde üç aylık dil, kültür, tarih ve teknik alanda bir hazırlık eğitiminden başarı ile geçtikten sonra görev alanlarına gönderilmiştir¹⁸.

Barış Gönüllüleri'nin oluşumunda Sovyetler Birliği'ndeki Komünist Gençlik Teşkilatı, Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki Kızıl Muhafızlar Teşkilatı'nın varlığına karşı, soğuk savaş döneminin bir uygulaması olarak ABD tarafından Barış Gönüllüleri örgütlenmesinin kurulduğu düşünülebilir¹⁹. Bu şekilde Komünizme karşı ABD'nin etkili olabileceği ülkelerde genç gönüllüleri aracılığı ile ABD sempatisi yaratma çabaları olarak da değerlendirilebilir.

Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'ye Gelişleri

Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'ye gönderilmesini ABD büyük bir incelikle yardım gibi göstererek Türkiye Cumhuriyeti'ne bildirmiş ve dönemin Dışişleri Bakanı Feridun Cemal Erkin tarafından 27 Ağustos 1962'de olumlu karşılanmıştır²⁰. Bu yıllarda kalkınma politikalarıyla ilgili ekonomik ve sosyal çalışmalarda köylerin kalkınması görüşü hakim olduğu için²¹ Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'de köylerde faaliyet göstermeleri kolaylaşmıştır.

1962 yılında yapılan anlaşma resmi anlaşma hüviyetinde görülmediği için 1965 yılında anlaşmaya resmîyet kazandırılmıştır²². Kanun 14 Ocak 1965'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde altı milletvekilinin muhalefetine rağmen kabul edilmiş²³ ve 2 Nisan 1965'de Cumhurbaşkanınca onaylanmıştır. 10 Nisan 1965'te resmi gazetede yayımlanan²⁴ anlaşma kabul edilmeden geçen sürede, Türkiye'ye gelen 590 Barış Gönüllüsünün kanunsuz olarak ülkemizde kaldıkları görülmüştür²⁵.

Barış Gönüllüleri gelişmekte olan ve geri kalmış ülkelere yardımda bulunmak, dil öğretmek, ekonomik anlamda güç kazandırmak şeklinde insancıl nedenlerle oluşmuş bir sivil hareket olarak sunulsa da, ABD orijinli bu örgüte karşı bir kuşku varolmuştur²⁶. Bu tarihlerde gerek mecliste ve gerek kamuoyunda Barış Gönüllüleri'nin amacı, yararlılığı, olumsuz yönleri ve yasa mecliste onanuncaya kadar

¹² Fakir Baykurt, *Amerikan Sargısı*, Ankara 1969, s.44. Bkz. Özbalkan, *a.g.e.*, s. 30-36.

¹³ ABD Kongresinin 22 Eylül 1961'de onayladığı Barış Gönüllüleri Yasası'nda "Birleşik Devletler Kongresi, ilgili ülkelerin ve bölgelerin insanların yetişkin insan gücüne olan ihtiyaçlarını gidermede yardımcı olmak; hizmet edinilen milletlerde Amerikan milletine karşı daha dostane bir anlayış geliştirmeye çalışmak ve Amerikan milletinin öteki milletlerin insanlarını daha iyi anlamalarını sağlamak için; bu ülkelerin yabancı ülkelere hizmet edecek yeterlilikte ve gerektiğinde güç koşulları altında çatışmaya istekli Amerikalı kadın ve erkeklerden yararlanmalarını sağlayacak bir Barış Gönüllüleri Örgütü aracılığıyla dünya barışına ve dostluğunu geliştirmenin, bu yasanın amaçları ve Birleşik Devletlerin politikası olduğunu açıklar" denilmektedir. Özbalkan, *a.g.e.*, s.36.

¹⁴ Özbalkan, *a.g.e.*, s.31.

¹⁵ Özbalkan, *a.g.e.*, s.36, Bayzan, *Türkiye'de Amerikan ...*, s.203.

¹⁶ Özbalkan, *a.g.e.*, s.15, Fatih Erboz – Macit Soydan, *Barış Gönüllüleri*, Ankara 2005, s.20.

¹⁷ Bayzan, *Türkiye'de Amerikan ...*, s.203.

¹⁸ Akbaş, *Amerikan Gönüllü Kuruluşları...*, s.89.

¹⁹ Kim, 7 Aralık-13 Aralık 1966, s.8-9.

²⁰ "Amerikan Barış Gönüllüleri ve Johnson'un Mektubu", Kim, 30 Kasım-6 Aralık, s. 8-9. Ayrıca bkz. Ekler-1., Özbalkan, ikili anlaşma ile (mektup değişimi) Barış Gönüllülerinin Türkiye'ye geldiklerini, bu konuda çalışmaların bir yıl öncesinden başladığını belirtmiştir. Özbalkan, *Gizli Belgelerle...*, s.125, Erboz – Soydan, Barış gönüllülerinin Türkiye'ye gelmelerinde, Türkiye'nin ABD'den bir talebi olmamasına rağmen ABD'nin belli konuları bahane ederek yaptığı baskının rol oynadığının altını çizmektedir. Erboz-Soydan, *a.g.e.*, s.12, 54 ve 70.

²¹ Fehmi Yavuz, *Memleketimizde Toplum Kalkınması*, Ankara 1964, s.2.

²² Akbaş, *Amerikan Gönüllü Kuruluşları...*, s.92-93.

²³ Fakir Baykurt, *Türk Eğitiminin de Emperyalist Etkileri*, Ankara 1999, s.4. Bu anlaşmanın TBMM tarafından onanmasına kadar geçen sürede, Barış Gönüllüleri, Amerikalı yöneticilerin iddia ettiği gibi Türkiye'nin isteği ile değil, gerçekte Amerikanın çeşitli yollardan baskısı sonucunda gelmişlerdir.

²⁴ Özbalkan, *Gizli Belgelerle...*, s.136.

²⁵ Baykurt, *Türk Eğitiminin de Emperyalist...*, s.4.

²⁶ Bayzan, *Türkiye'de Amerikan ...*, s.204.

geçen süreçlerdeki gayri resmi faaliyetlerinin neler olduğu konuları sıkça tartışılmıştır. Kamuoyunda var olan tepkilere rağmen, Meclis'te herhangi bir çalışma yapılmamış, yapılan anlaşmaya sadık kalma yoluna gidilmiştir²⁷.

Devlet Teşkilatlarında Barış Gönüllüleri İngilizce Öğretmenliği, Toplum Kalkınması, Çocuk Bakımı, Sağlık (hasta bakımı, eğitimi), Tüberküloz Kontrol, Ev Ekonomisi, Turizm, üniversitede okutmanlık gibi alanlarda çalışmışlardır²⁸.

Uluslararası Kalkınma Kurumu (AID)'in²⁹ Türkiye'ye yerleşmesiyle, Amerika'da oluşturulan projelerden birisinin önemli ayağı olan "yabancı dil öğretimi"³⁰ konusunda harekete geçildiği görülmektedir. Böylece Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'de sistemli olarak dil öğretimi ile etkili olmak siyasetini hayata geçirdikleri anlaşılmaktadır. Barış Gönüllüleri Örgütü'nün, eğitim ve tarımsal alanlarda faaliyet göstererek ABD'nin uluslararası çıkarlarını korumaya yönelik hareket ettikleri de daima düşünülmüştür³¹.

1963 yılında Barış Gönüllüleri'nin toplum kalkınması çalışmalarına katılması kabul edilmiştir. 1956 yılından sonra da Barış Gönüllüleri'nin Türkiye'de faaliyet gösteren AID, ICA ve CARE ile bu yönde işbirliği yapmaları sağlanmıştır³².

Gönüllülere, önceden gidecekleri ülkelerin dilleri, tarihleri, kültürleri, gelenek ve görenekleri, ekonomik durumları, gidecekleri ülkelerde yapacakları faaliyetlerle ilgili bilgiler verilmiştir. Ayrıca Amerikan siyasal sistemi, tarihi ve kültürü konusunda da eğitimden geçirilmişlerdir. Gönüllülere gidecekleri ülkelerde düşük hayat standardı karşısında, şikayetsiz yaşamayı kabul etmeleri de sağlanmıştır. Gönüllülere bulundukları ülkelere göre ücret ve yolluk verilmesi, her ay kendi hesaplarına ABD'de bir miktar para yatırılması ve döndükten sonra iş sahibi olmaları garanti edilmiştir³³.

Barış Gönüllüleri ile CIA Örgütü'nün ilişkisinden çok, bu faaliyetin yarattığı sonuçlar bakımından bir ajanlık işi olup olmadığı meselesi üzerinde sıkça durulmuştur. Misyonerlik faaliyetlerinin modern ve hümanist bir görüntü ile yeryüzünde bilgi ve paylaşım savaşı olarak devam ettirildiği görüşü de sıkça gündeme getirilmiştir³⁴.

Barış Gönüllüleri hakkında olumsuz düşüncelerin oluşumunda, siyasi bir örgüt olmadıklarını, yardım amaçlı bir fikirle hareket ettiklerini dile getiren ABD Hükümeti'nin, Barış Gönüllülerine bulundukları ülkelerde diplomatik ayrıcalık tanınmasını istemesi kafaların bulanmasına yol açmıştır. Barış Gönüllüleri'nin bulundukları köylerde diplomatik ayrıcalıkları ne yönde kullanabilecekleri düşüncesi rahatsızlık yaratan bir diğer husus olmuştur.

Köylülerin yanı sıra Barış Gönüllüleri'nin faaliyetlerini yakından takip eden siyasetçiler, öğrenciler, akademisyenler, gazeteciler ve birçok aydın grubu bu konu hakkında tepkilerini yüksek sesle dile getirmiştir³⁵.

²⁷Barış Gönüllülerini Yetiştiren Türkleri Açıkıyoruz', *Ant Dergisi*, Sayı 149, 4 Kasım 1969, s.6. Barış Gönüllülerinin Türkiye'ye gelişlerini bir zamanlar DP iktidarını parlamentodan karar çıkarmadan Kore'ye asker gönderdiği için suçlayan İsmet İnönü'nün hükümetin başında bulunduğu bir dönemde kabul görmesi düşündürücü olmuştur. Bkz. Özbalkan, *Gizli Belgelerle...*, s.142-148, *Kim*, 7 Aralık-13 Aralık 1966, s.8-9.

²⁸ Akbaş, *Amerikan Gönüllü Kuruluşları...*, s.93.

²⁹ Agency for International Development.

³⁰ Baykurt, *Türk Eğitiminde...*, s. 37.

³¹ Erboz - Soydan, *Barış Gönüllüleri*, s. 21.

³² Baykurt, *Türk Eğitiminde...*, s. 35-36.

³³ *Dönüşüm*, 15 Aralık 1966, s.2, *Kim*, 30 Kasım - 6 Aralık 1966, s.8-9'da Barış Gönüllülerinin üçer aylık bir kurstan geçirildikleri, Amerikan hükümetinin köylerde bulunan toplum kalkınmacılarına 600 lira, vilayet ve ilçelerde çalışan İngilizce öğretmenlerine 750 lira ve Ankara'da bulunan gönüllülere 1125 lira ödeme yaptığı bilgisine yer verilmiştir. Ayrıca ABD'de ki banka hesaplarına da ayda 75'er dolar para yatırıldığı bilgisi yer almıştır.

³⁴ Erboz - Soydan, *Barış Gönüllüleri*, s.28. Barış Gönüllüleri arasında yapılan bir ankete göre Barış Gönüllülerinin % 7'si bir dil öğrenmek, % 6.4'ü denizasını ülkelerde iki yıl hoş vakit geçirmek, % 3.2 başkalarına yardım ederek kendilerine yardım etmek, % 6.4'ü inandıkları fikre hizmet etmek için, % 20.7'si ABD ile diğer ülkeler arasında dostluk ve barış köprüleri kurmak, % 77'si ise şahsi çıkarları ve sunulan imkanları kullanmak için Barış Gönüllüsü olduğunu belirtmiştir. Erboz-Soydan, *Barış Gönüllüleri*, s.37.

³⁵ Bkz. Özbalkan, *Gizli Belgelerle...*, s.152-158. Bayzan, *Türkiye'de Amerikan ...*, s.208-209, Cumhuriyet Gazetesi, Varlık, İmece, *Kim* ve *Yön* dergilerinde Barış Gönüllüleri aleyhine yoğun yazılara yer verilmiştir. Erboz-Soydan'da yukarıda adı geçen gazete ve dergilerle birlikte, Akşam, Yeni gazete, Ant dergisinin de yoğun yazıların yazılmasına zemin oluşturduğunu belirtmişlerdir. *Barış Gönüllüleri*, s.109-111.

Barış Gönüllüleri uygulamasının Türkiye’de başladığı dönemlerde Türkiye’nin devlet teşkilatlarında birçok Amerikalı uzmanın görev aldığı da görülmüştür. Barış Gönüllüleri Örgütü 1972 yıllarında Türkiye’yi terk etmiştir³⁶.

Barış Gönüllüleri’nin Denizli Merkezindeki Faaliyetleri

Barış Gönüllüleri ABD’nin uygun gördüğü ülkelerde, uygun gördüğü bölgelerde ve uygun gördükleri kent ve köylerde, uygun görülen işlerde görevlendirilmişlerdir³⁷. Yani, ne seçilen bölgeler ne de seçilen insanlar tesadüfi olmamıştır³⁸. Ege Bölgesi’nde toplam beş ilde 154 Barış Gönüllüsü görevlendirilmiştir³⁹. Denizli ilinde Denizli Merkez, Tavas’ın Solmaz⁴⁰ ve Horasanlı köyleri ile Güney’in Eziler köylerinde toplam 18 Barış Gönüllüsü görevlendirilmiştir. Denizli merkezinde 12, köylerinde ise toplam 6 Barış Gönüllüsü görevlendirilmiştir.

Barış Gönüllülerinden bir kısmı hemşire olarak Denizli Sağlık Koleji’ne gelmişlerdir. O tarihlerde altmış yaşlarında olan Helen ve Carol Sidwa gelen hemşireler arasında yer almışlardır⁴¹. Denizli’ye toplu olarak aynı zamanda gelmemişlerdir. İlk gelen grupta Dora Glidwel, Joan Hammer ve Kay Koschnick yer almıştır⁴². Denizli’de öğretmen olarak görev yapanlar arasında Bob McBride de yer almıştır⁴³. Öğretmen olan Barış Gönüllüleri Denizli’ye iki yıl yaşamak üzere gelmişler ve gündüzleri lise ve ortaokullarda, geceleri de vatandaş için açılacak kurslarda İngilizce öğretmenliği yapmışlardır⁴⁴. Denizli’de kaldıkları sürece İkinci Ticari Yol üzerinde bulunan İzmir Palas Otel’inde kalmışlardır⁴⁵. Barış Gönüllüleri’nin Türkiye’deki genel hedeflerine uygun olarak önem verdikleri İngilizce öğretimi⁴⁶ Denizli merkezinde ve Ezilerde sürdürülmüştür.

Barış Gönüllülerinden İngilizce öğretmeni olan Miss Joan Hammer⁴⁷ ve Miss Kayy Koschnick⁴⁸ ile Şevket Salcı, Denizli Lisesi’nde röportaj yapmıştır. Kendilerine Denizli ve Denizli’deki toplumsal hayat ile ilgili düşünceleri sorulmuştur. Denizli ile ilgili soruya “-Çok beğendik, çok sevdik” şeklinde, toplumsal hayat ile ilgili soruya ise; “-Denizli’de herkes çok samimi, çok güzel ve hareketli” şeklinde cevaplamışlardır⁴⁹.

Miss Joan Hammer ve Miss Kayy Koschnick ABD’de 40 kişilik bir grup ile dokuz haftalık bir kurstan geçirilmişlerdir. Bu kursta Türkçe, Türk tarihi ve kültürü hakkında bilgilendirilmişlerdir. Türkiye’ye geldikten sonra da Ankara’da Gazi Eğitim Enstitüsü’nde üç hafta süren Türkçe öğrenme ve İngilizce öğretmeyle ilgili ayrı bir kurstan geçirilmişlerdir. Türkiye’de yaklaşık 7000 kişi oldukları, hepsinin bayan ve öğretmen olmadığı, bir kısmının hemşire, bir kısmının ziraatçı oldukları, Asya’da, Afrika’da ve

³⁶ Erboz - Soydan, *a.g.e.*, s. 102.

³⁷ Erboz- Soydan, *a.g.e.*, s.71.

³⁸ Erboz- Soydan, *a.g.e.*, s.44.

³⁹ Özbalkan, *Gizli Belgelerle...*, s.162.

⁴⁰ İkinci kez gönüllü gönderilmiştir.

⁴¹ Martha Liesner Hedrick’in e-posta mesajı. <http://mail.google.com/mail/?shva=1#inbox/11c0eb35d71c1cfd> (29 Ağustos 2008) Martha “Denizli’de hemşire okulunda hemşireler vardı” demektedir. Ayrıca iki hemşirenin de bugün hayatta olmadıkları bilgisine yer vermektedir.

⁴² *Denizli*, 23 Eylül 1963. (Sayı:3891) Tam isimleri Kay Koschnick Freeman, Joan C Hammer Grant, Dora Glidewell Nadolski, Carol Sidwa Lerman’dır.

⁴³ Martha Liesner Hedrick’in e-pota mesajı. (29 Ağustos 2008), Bugün nerede olduğunu bilmediği bilgisini vermiştir.

⁴⁴ *Denizli*, 23 Eylül 1963. (Sayı:3891), Denizli merkezde görevli olan Barış Gönüllülerinin tümünün ismine bütün çabamıza rağmen ulaşılammıştır.

⁴⁵ Bu bilgi 1944 Denizli Merkez doğumlu Arslan oğlu Fikri Barut’tan alınmıştır. (Görüşme tarihi:27.08.2008)

⁴⁶ Akbaş, *Amerikan Gönüllü Kuruluşları*, s.90 ve 93.

⁴⁷ Aynı zamanda tarih öğretmenidir.

⁴⁸ Aynı zamanda edebiyat ve Latince öğretmenidir.

⁴⁹ Şevket Salcı, “Günün Ropartajı: Amerikalı Barış Gönüllüleri Denizli’yi Çok Sevmişler”, *Denizli*, 14 Aralık 1963, (Sayı:3961) “Miss Joan’ı yanı başımda bir kitabı incelerken gördüm. Sağ olsun öğretmen arkadaşlar benim kendimi tanıtmama fırsat vermeden kendileri ile görüşmek istediğimi anlattılar. Ben kendilerinin Türkçe bilmediğinden endişe ediyordum. Yanılmışım...”

Miss Joan Hammer:

-Buyrun, dedi.

-Miss eğer arzu ederseniz, sizinle röportaj yapmak istiyorum.

Tatlı bir şive ile;

-Buyrun sorun”

Güney Amerika'da faaliyet gösterdikleri bilgisine de yer vermişlerdir. Türkiye'de iken Barış Gönüllüleri ile haberleşmelerini yayımlanan bir dergi yoluyla yaptıkları bilgisini vermişlerdir⁵⁰.

Denizli Halk Eğitim Derneği aracılığı ile lisede öğretmenlik yapan Amerikan Barış Gönüllüleri'nin vatandaşa yönelik kurs açmaları sağlanmış ve açılan İngilizce kursunun sona ermesi nedeniyle Pamukkale'de bir yemekli veda toplantısı yapılmıştır. Yemek sırasında çeşitli konuşmalar yapılmıştır. Kurs öğrencilerinden Niyazi Başkaya, Barış Gönüllülerine yaptıkları hizmetten dolayı teşekkür etmiştir. Miss Joan ve Miss Kay de bu toplantıda konuşma yaparak; kendilerinin elde edilen sonuçlarda önemli bir rolü olmadığını belirttikten sonra, "Başarı görülyorsa bu da öğrencilerimizin şahsi gayretleri ile sağlanmıştır. Biz aslında İngilizce konuşuyoruz" demişlerdir. Bu yemekli toplantıda misafir olarak bulunan Sağlık Koleji hemşiresi Amerikalı Miss Helen de bir konuşma yaparak; "Siz bizi, biz de sizleri yakından tanımak fırsatını elde etmiş olduk. Bütün dünya milletleri birbirlerini bu kadar iyi tanıyabilseler insanlığın mutluluğu yakın (olup) ve dünya meseleleri daha kolay halledilebilir" demiştir⁵¹.

Denizli'de yapılan röportaj ve Pamukkale'de yapılan yemekli toplantının iyimser havasının aksine, Barış Gönüllüleri'nin faaliyetlerini kaygı ile karşılayanlar da olmuştur. Denizli'nin önde gelen ticaret ve siyaset adamlarından Ali Fuat Dağdeviren, Denizli Gazetesi'nde yazdığı köşe yazısında kaygılarını şu şekilde dile getirmiştir:

"Üç-dört yıldan beri bazı Amerikalı genç kız ve erkeklerin okullarımızda ders verdiğini, köylerimizde oturduğunu görmeye başladık. Bunların kim olduğu, niçin geldiği ve neden köylerde oturduğu merakımızı mucip olmaya başladı. Ve bunların hemen hepsi gençti.

Bizim gibi Anadolu'nun bir köşesinde oturup devlet işlerinden bihaber, Ankara'ya uzak, yetkililerin yanına sokulmayan insanlar için bunun iç yüzünü öğrenmek mesele. Hem bize ne canım, biz yiyip içip keyfimize bakıyoruz yetmez mi bu? Neden çizmeden yukarı çıkalım. Ne yapalım ki gönül öyle demedi. Sor, öğren diye kendi kendini sıkıştırdı.

Tavas'ın bir köyünde yaşı 20'lerde olan biri kız, biri erkek, iki Amerikalı gence sorduk. Siz burada ne yapıyorsunuz? Siz ne ücret alıyorsunuz? Burada ne kadar kalacaksınız?

Cevap:

Biz üniversite mezunuyuz. Birimiz İtalyan, birimiz Alman asıllı Amerikalıyız. 500'er lira maaş alıyoruz. 20 ay bu köyde kalacağız. Adımıza "Barış Gönüllüsü" diyorlar. Vazifelerini sordum, cevap tebessüm oldu. Köylülere sordum, ne yapıyorlar diye. Yiyip içip halkın arasında dolaşıyorlarmış. Köyün ilkokuluna 2-3 defa uğramışlar.

Dostlarım ben bir şey anlamadım, bir şey öğrenemedim bu Barış Gönüllülerinden. Anlıyan lütfen beri gelsin. Bizim en ücra köylerimize kadar sokulan bu genç yabancılar kimler? Ne yaparlar? Ne faydaları vardır? Hani dilimin ucuna kadar geliyor, söyleyemiyorum. Çekindiğimden değil - Bilmediğimden Barış Gönüllüsü nedir?"⁵²

Barış Gönüllüleri'nin Denizli Köylerindeki Faaliyetleri

Barış Gönüllüleri'nin köylerde toplum kalkınması faaliyetinde rol alması, Halk Eğitim Merkezi görevlileri ile illerde Vali ilçelerde Kaymakamlar nezaretinde çalışmaları, köy sorunlarının tespiti ve sorunlarının çözümünde köylü ve devlet görevlileri ile birlikte çalışmaları beklenmiştir. Yaşayış biçimleri, davranış ve faaliyetleri ile köylüye olumlu örnek olmaları düşünülmüştür. Köye gidecek gönüllüler ile Halk Eğitim müdürleri ilgilenmiş, vali ve kaymakam ile tanıştırılmışlardır. Köye gitmeden önce de Halk Eğitim'den bir görevli ile kaymakamın köy ihtiyar heyeti ile toplanarak onları bilgilendirmesi ve gönüllü ile birlikte köye giderek köylüye gönüllünün amaçları ve programı hakkında bilgilendirmeleri, ayrıca köyün sosyo - ekonomik yapısı, örf ve adetleri konusunda da bilgi verilmesi istenmiştir. Bu hazırlıklar Barış Gönüllüleri'nin köylerde çabuk kabul görmelerine, her konuda kendilerine yardımcı olunmasına ve bilgi almalarına kolaylık sağlamıştır⁵³.

1963 yılı sonunda Barış Gönüllüleri'nin köy kalkınması çalışmalarına katılmalarının kabul edilmesi ile 1964 Ekim'inde 52 kişilik ilk grup, 1965'de 66 kişilik ikinci grup ve 1966'da 32 kişilik üçüncü grup gelmiştir. Farklı zamanda gelen 5 gönüllü ile toplam 155 olan gönüllüler 80 köye yerleştirilmişlerdir⁵⁴.

⁵⁰ Şevket Salcı, "Günün Ropartajı: Amerikalı Barış Gönüllüleri Denizli'yi Çok Sevmişler", *Denizli*, 16 Aralık 1963, (Sayı:3961) Miss Joan Hammer ve Miss Kayy Koschnick daha önce Antalya, Bodrum, Sinop, Zonguldak ve Kastamonu ve Denizli köylerinde bulunduktan sonra Denizli merkezine gelmişlerdir. Erboz-Soydan, Barış Gönüllülerinin resmi olmayan yayın organlarının adının "MİŞ" olduğunu, Barış Gönüllülerinin yaptıkları ve uygulayacakları projeler hakkında bilgilere yer verdiğini belirtmiştir. Erboz-Soydan *Barış Gönüllüleri*, s.110.

⁵¹ *Denizli*, 28 Mayıs 1964, (Sayı:4095)

⁵² Ali Fuat Dağdeviren, "Barış Gönüllüleri", *Denizli*, 10 Aralık 1965 (Sayı:4559)

⁵³ Özbalkan, *Gizli Belgelerle...*, s.172.

⁵⁴ Özbalkan, *Gizli Belgelerle...*, s.182.

Barış Gönüllüleri'nin köylere giderken çoğu kez biri kız biri erkek olmasına dikkat edilmiştir. Denizli köylerinde görev alan Barış Gönüllüleri de biri kız biri erkek olarak görev almışlardır. Denizli'de Barış Gönüllüsü görevlendirilen tüm köyler Türkmen köyleri olmuştur. Köylerde çok belirgin projeler ele alınmamıştır. Genelde Barış Gönüllüleri köylünün devam edip giden hayatını anlamaya ve yardımcı olmaya çalışan bir yol izlemiştir.

Bu faaliyetler Barış Gönüllüleri yöneticileri tarafından toplum kalkınması programının sonlandığı Haziran 1968'e kadar devam ettirilmiştir⁵⁵.

Solmaz Köyündeki Barış Gönüllüleri

Solmaz Denizli'ye 55 km uzaklıkta Denizli'nin Tavas ilçesine bağlı bir köydür. Solmaz köyüne 1965 Ağustos'unda Martha Liesner⁵⁶ ve Clement Ranallo⁵⁷ adlı iki Barış Gönüllüsü gelmiştir. Martha Liesner köyde kısa ismi "Mary" ile Clement Ranallo ise takma adı "Burç" ile tanınmıştır.

Barış Gönüllüleri köye gelmeden önce köy muhtarı İbrahim Onan bilgilendirilmiş ve köyde kalabilecekleri uygun evler tespit edilmiştir. Gönüllüler köye geldikten sonra kalacakları yeri kendileri seçmişler ve arzuları yönünde bir kısım tadilatlar yapılmıştır. Martha Liesner eski köy muhtarlarından Yusuf Arpaç'ın hala mevcut olan ama oturulmayan evinde kalmış ve dışarıda olan evin tuvaletini içeriye aldırıştır. Clement Ranallo ise o zaman köyün kenarında bulunan ayrı bir evde kalmıştır⁵⁸.

Martha Liesner köye ilk geldiği günle ilgili şu hatırasını anlatmaktadır. "Ben Solmaz'a ilk geldiğimde yiyecek yemeğim yoktu. Ev sahibim Arpaçlar, onlar ile öğle yemeği yemek için beni davet ettiler. Yemek yufka ve sıcak közlenmiş biberlerdi. Benim (biberlerin acısından) gözlerim yaşardı ve ben onları yiyemedim. Büyükanne "Grandma" bana sarıldı ve yemek için soğuk yoğurt getirdi"⁵⁹

Barış Gönüllüleri az da olsa halka dertlerini anlatacak kadar Türkçe bildikleri için köylüler ile kaynaşmaya çalışmışlardır. Clement Ranallo köyün erkekleriyle, Martha Liesner ise daha ziyade köyün kadınları ile diyalog içinde olmuştur. Liesner davet edildiği taktirde köyün içinde ki evleri ziyaret ederek kadınlarla zaman geçirmiştir⁶⁰. Liesner o günlere yönelik olarak; "Benim ninem Ayşe Arpac beni her yere beraberinde götürürdü. Ben onu İngilizcedeki "grandma" olarak çağırırdım. O adını bilirdi. Geceleyn gezmeye giderdik. Komşuları ve arkadaşları ziyaret ederdik. Dügünlere ve cenazelere vd. ne giderdik. Burada dar mekânlarda oturup insanlarla yüz yüze yakından konuşmayı öğrenmek zorunda kaldım. Ben, kadınların çoraplarını belimin yukarısına kadar niçin çektiğim ve iç çamaşırlarımın tipine yönelik kişisel sorularından hoşlanıyordum. Onlar benim annemin ziyareti sırasında onun dişlerinin gerçek dişleri olup olmadığını sordular. Onlar çok hayran kaldılar. Ayrıca dolabımdaki elbiselerime bakmaya bayılırlardı" demektedir⁶¹.

Zaman zaman köy okulunu ziyaret etmişler, ancak herhangi bir şekilde ders vermemişlerdir⁶². Köyün öğretmenleri olan Mihraban Hanım, Selahattin ve Aydın Bey'ler ile sıkça görüşmüşlerdir. Tarihi yerlere ilgi göstermişler, zaman zaman köy çevresinde yürüyüşler yapmışlardır.

Solmaz köylüleri ilk anda köylerinde yaşamaya başlayan Amerikalıları görünce "Bunlar niye geldiler, bunlar ajan mı?" şeklinde sözlü tepki göstermişlerdir. Gönüllüler ise "Kendilerinin Barış Gönüllüsü olduklarını, Türkiye ile ABD arasında dostluk köprüsü kurulması amacıyla çaba sarf ettiklerini" belirtmişlerdir.

Barış Gönüllüleri ile köy gençleri arasında yakın bir iletişim kurulmuştur⁶³. Köyün ağaçlandırılması ile ilgili başlatılan çalışmanın öncüsü olan Bekir Sevinçli'ye en büyük destek, Barış Gönüllüsü Martha Liesner'den gelmiştir. Bekir Sevinçli ve Martha Liesner birlikte Denizli Orman Müdürlüğü'ne giderek, o zaman müdür olan Haydar Bey'den yardım istemişlerdir. Müdür Haydar Bey ve Orman Şefi Abdullah Bey,

⁵⁵ Özbalkan, *Gizli Belgelerle...*, s.195.

⁵⁶ Rus-Alman kökenli bir Amerikalı Yahudi olan Martha Liesner Hedrick ile bu çalışma sırasında irtibat kurarak döneme ait bilgilerinden ve göndermiş olduğu fotoğraflardan faydalandık.

⁵⁷ İtalyan asıllı bir Amerikalı.

⁵⁸ Klement Renello'nun kaldığı ev daha sonra yanmıştır.

⁵⁹ Martha Liesner Hedrick'in e-posta mesajı (29 Ağustos 2008)

⁶⁰ Bu bilgiler 1948 Solmaz – Tavas doğumlu Sami oğlu Bekir Sevinçli'den alınmıştır. (Görüşme tarihi: 16.08.2008), Ali Fuat Dağdeviren'in görüştüğü iki Barış Gönüllüsü Solmaz'da yaşayan Barış Gönüllüleridir. Dağdeviren, "Barış Gönüllüleri", *Denizli*, 10 Aralık 1965 (Sayı:4559)

⁶¹ Martha Liesner Hedrick'in e-posta mesajı (29 Ağustos 2008).

⁶² Bu bilgiler 1948 Solmaz – Tavas doğumlu Sami oğlu Bekir Sevinçli'den alınmıştır.

⁶³ Martha Liesner Hedrick'in e-posta mesajı (29 Ağustos 2008), Martha bu konuda "Benim partnerim ve ben köy gençlerinden kulüp kurduk. Onlar hükümetin bize verdiği ağaçları yetiştirdiler" demektedir.

bir Amerikalı ile Orman dairesine gelen bu Türk gencini eli boş döndürmeyerek 15.000 fidan vereceklerini söylemişlerdir. Bu konuda o kadar hızlı gelişme olmuştur ki, görüşmenin ikinci günü ağaçlandırma alanını çevirecek çit telleri ve çit kazıkları Solmaz köyüne ulaştırılmıştır. Köy'ün gençlerinin ve Barış Gönüllüsü Clement Ranallo'nun fedakâr çalışmaları ile Kocataşbaşı mevkiinde çit kazıkları çakılmış, teller takılmış ve teraslama işlemi yapılmıştır. Fidanların dikiminde ise iki Barış Gönüllüsü fedakar bir şekilde çalışmışlar ve bu çalışmaları ile köylünün takdirini kazanmışlardır⁶⁴.

Barış Gönüllüleri'nin bulunduğu Solmaz köyünde Barış Gönüllüleri'nin bulunuyor olması, bir anlamda resmi görevliler tarafından hizmet alması yönünde olumlu katkı yapmıştır.

Bekir Sevinçli, o günlerde yaşanan olayları Barış Gönüllüleri'nin iyi analiz ettikleri konusunda şu olayı anlatmıştır. "Biz, 1967'de Martha Liesner'in evini ziyarette bulunduğumuz bir sırada 1967 Arap-İsrail Savaşı başladığı haberini aldık. Ve, "20 milyonluk Arap ülkelerinin bir iki milyonluk İsrail'i darmadağın edeceğini söyledik. Martha Liesner'in "Bu savaşın sonucunun İsrail'in galibiyetiyle sona ereceğini" söylemesi bizi şaşırttı, biz gerilince de ortamda bir soğukluk oldu. Biz Müslüman olduğumuz için, Arapların Yahudilere karşı üstün gelmesini istiyorduk. Amerikan Barış Gönüllüsü'nün bu değerlendirmesi fevkalade canımızı sıktı. Ancak o bizim rahatsızlığımızı görünce, farklı ama güzel Türkçesiyle;

-İsrail teknik olarak güzeeeel,

-İsrail'in modern tankları güzeeeel,

-Araçları ve uçakları güzeeeel,

-İsrail askerleri iyi eğitimliiii, Arap askerleri iyi eğitimli değilll" diyerek hem ortamı yumuşatmayı, hem de durumu açıklamayı bildi" demektedir.

Barış Gönüllüleri köylünün o günkü durumuna göre, köydeki yaşam standartları açısından iyi bir noktadadır. Üniversite mezunu bu genç Amerikan Gönüllüleri ihtiyaç duyacakları giyim ve kullanım eşyalarını yanlarında getirmişlerdir. Köyde en iyi giysilere, en iyi tabak, kaşık, çatala onlar sahiptirler. Bu durumları ile köylünün dikkatini de çekmişlerdir. Kendileri köylüye karşı konuksever olup, kendilerini ziyaret edenleri son derece iyi ağırlamışlardır.

Liesner'in Solmaz'da bulunduğu sırada Amerika'dan teyzesi ve teyzesinin kızı yanına gelmiştir. Teyzesi ve teyzesinin kızı kısa bir süre köyde kaldıktan sonra, İsrail'e gitmek üzere köyden ayrılmışlardır. Liesner akrabalarını Solmaz köyü kadınları ile tanıştırmış ve kadınlar arasında bir kaynaşma olmuştur.

Barış Gönüllüleri geldikten sonra, Solmaz'da kaldıkları süre içerisinde sık sık Denizli'ye, zaman zaman İzmir ve İstanbul'a gidip gelmişlerdir⁶⁵. Barış Gönüllüleri daha çok arkadaş ziyareti ve sağlık kontrolü için Denizli'ye gitmişlerdir. Barış Gönüllüleri ayrıca Solmaz köyünde bir köpeği sahiplenmişler ve köpeğe "Pamuk" adını vermişlerdir. İlginç olan o yıllarda bilinçli bir şekilde sahiplendikleri köpeğin, aşlarını aksatmamak için veterinerine götürüp getirmekten hiç rahatsızlık duymamış olmalarıdır.

Barış Gönüllüsü Martha Liesner, köy kızlarının ve kadınlarının giydikleri elbiseler, örtüler, oyalar ile çok yakından ilgilenmiştir. Elbise, örtü ve oyalardan çok hoşlandıklarını toplamıştır.

Martha Liesner yaşantısıyla örnek olmaya çalıştığını belirterek; "Solmaz ve genellikle Türkiye insanı benim için harikaydı. Onların örnek almaları için örnek bir hayat yaşadım. Bir şişe gaz sobası almıştım ve hemen diğerleri de aynıyı yaptı. Neden evin içinde özel tuvaletimiz olduğu ve şayet yüz numara (tuvalet) dışarıda olursa böceklerin nasıl hastalık yayabileceklerini göstermeye çalıştım. Çoğunlukla ben insanlara bir Amerikalının köylüler gibi yaşayabildiğini ve öyle kötü insanlar olmadıklarını gösterdim. Elbette verdiğimden daha fazlasını aldım"⁶⁶

Barış Gönüllüleri köyden 1967 yılı Mayıs'ında ayrılmışlardır. Köyden ayrılırken Martha Liesner, ağacı olmayan bir "eşek semeri"ni de yanında götürmüştür⁶⁷. Solmaz ile ilgili izlenimlerini; "...İnsanlar

⁶⁴ Bu bilgiler 1948 Solmaz – Tavas doğumlu Sami oğlu Bekir Sevinçli'den alınmıştır. Martha Liesner Hedrick'in mesajı e-posta (29 Ağustos 2008), Martha Liesner, Çamlık için gerekli fidanların köye getirilmesi ve yapılan çalışmaları değerlendirirken "...Hükümet memurlarına nüfuz etmek benim için çok kolaydı. Onlar derhal o bölgeye gelirlerdi" demektedir.

⁶⁵ Barış Gönüllüleri haftada bir ya da 15 günde bir Country Team Meeting adı altında Amerikan Büyükelçisinin Başkanlığında toplanarak örgütün yaptıkları ve yapacakları konusunda bilgilendirme yapılıyor, Barış Gönüllüleri ile merkez arasında sistemli bilgi akışı sağlanıyordu. Erboz-Soydan, *Barış Gönüllüleri*, s.25-26.

⁶⁶ Martha Liesner Hedrick'in e-posta mesajı (29 Ağustos 2008).

⁶⁷ Bu bilgiler 1948 Solmaz – Tavas doğumlu Sami oğlu Bekir Sevinçli'den alınmıştır. (Görüşme tarihi:16.08.2008) Klement Renello ölmüş ve hayatta olan Martha Liesner ile irtibatları devam etmektedir.

zamanlarının tümünü bana boş bakarak geçirdi. Çünkü ben gerçekte onların bildiği gibi bir erkek veya bayan olmadığım için sürekli bana bakarlardı. Ben başımı örtmedim”⁶⁸ şeklinde ifade etmektedir.

Türk Hükümetinin 1966 yılı sonunda köy ve kasabalarda uygulanan toplum kalkınması programının Türk toplum yapısına uymaması nedeniyle sonlandırılması ve bu alanda görevlendirilen Barış Gönüllüleri’nin iki yıl içinde ülkeyi terk etmeleri kararını alması, köylerden Barış Gönüllüleri’nin uzaklaştırılmasının en önemli ilk adımı olmuştur⁶⁹.

Horasanlı Köyündeki Barış Gönüllüleri

Horasanlı köyü Denizli’ye 71 km uzaklıkta Denizli’nin Tavas ilçesine bağlı bir köydür. Barış Gönüllüleri “Turkey 12” içerisinde yer alan Susan Zator ve David Smith⁷⁰ 1965 yılında Ahmet Urgancıoğlu’nun⁷¹ yeni muhtar seçildiği zaman köye gelmişlerdir⁷². Köye iki kişi gelen Barış Gönüllüleri, muhtar, ihtiyar heyeti ve köyün ileri gelenleri tarafından karşılanmışlardır. Köydeki tek beton çatılı ev olan Muhsin Kocabıyık’ın evi, kalmaları için kendilerine tahsis edilmiştir. Susan ve David adlarındaki iki Barış Gönüllüsü, Horasan köyünde aynı evde kalmaya başlamışlardır. Köylü, Susan’a “Süzen”, David’e “Davud” şeklinde hitap etmiştir⁷³. Köye ilk geldiklerinde ancak zorunlu ihtiyaçlarını görecektir kadar Türkçe bilirken, daha sonra Türkçelerini ilerletmişlerdir⁷⁴. İkinci Dünya Savaşı sonunda oluşan, iki kutuplu soğuk savaş döneminde Türk halkı üzerinde Sovyetlerin oluşturduğu olumsuz etki, Amerikalılara bakışı kısmen olumlu kılan bir özellikte geliştiği için ABD’den gelen bu gönüllüler halk tarafından tepkiyle karşılanmamıştır. Ayrıca, köylü tarafından köylerine gelen misafirler olarak görülmüşlerdir.

Susan ve David’in aynı evde kalması geleneklerin yoğun yaşandığı Horasanlı Köyü’nde, özellikle köyün yaşlıları arasında ciddi bir rahatsızlık yaratmıştır⁷⁵. Köylülerden Barış Gönüllülerine o günkü anlayış doğrultusunda “Beraber aynı evde yaşıyorsunuz. Odayı perde ile ikiye ayırıyorsunuz. Niye evlenmiyorsunuz?” denilmiştir. David; “Bu mümkün değil, ben Katoliğim o Protestan” demiştir⁷⁶.

Köylüyle konuşmaları sırasında “Barış Gönüllüsü olduklarını, Türkiye ile Amerika arasında yakın ilişkiler kurulmasına, iki milletin birbirini tanımalarına çalışıyoruz” demişlerdir. Köylü tarafından olumsuz karşılanmayan gönüllüler, giyimleri ve yaşantıları ile köylünün dikkatini çekmişlerdir. Onların sahip oldukları “ispirto ocağı” bile, yemeklerini taş ocaklarda pişiren köylülere oldukça ilginç gelmiştir.

Barış Gönüllüleri Horasanlı köyünde, ayakkabıcı Şakir Aytülün, Hüseyin Tülek ve köyün ilkökul öğretmenleri ile diğer köylülere nazaran çok daha yakın diyaloglar kurabilmişlerdir⁷⁷. Köylüye çok yakın olan Barış Gönüllüsü David, Amerikayı tanıtmaya yönünde çaba sarf etmiş, birçok defa Türkiye’ye göre teknik olarak Amerika’nın çok ileri olduğunu, Türkiye’nin Amerika’daki teknolojiyi yakalamasının çok güç ve geç olacağını söylemiştir⁷⁸.

⁶⁸ Martha Liesner Hedrick’in e-posta mesajı (29 Ağustos 2008).

⁶⁹ Erboz-Soydan, *Barış Gönüllüleri*, 75-76. Bunun dışında Sağlık, Halk eğitimi programları da kaldırılarak İngilizce öğretimi programının devamına karar verilmiştir.

⁷⁰ Martha Liesner Hedrick’in e-posta mesajı (29 Ağustos 2008).

⁷¹ Vefat etmiştir.

⁷² 1934 Horasanlı – Tavas doğumlu Halil oğlu İbrahim Oltan 1965’te geldiklerini söylerken, 1925 Horasanlı-Tavas doğumlu Ömer oğlu Hüseyin Gözetin 1968 yılında köye geldiklerini hatırladığını söylemiştir. (Görüşme tarihi:16.08.2008)

⁷³ Bu bilgi 1934 Horasanlı – Tavas doğumlu Halil oğlu İbrahim Oltan, 1943 Horasanlı – Tavas doğumlu Hamdi oğlu Hüseyin Tülek ve 1952 Horasanlı – Tavas doğumlu Mehmet oğlu Hamdi Bozoğlu’ndan alınmıştır. Veysel Ünnek, David’in tüm köylü tarafından sevilen bir kişi olarak hala birçok insan tarafından hatırlanırken, Susan ile ilgili “ Her zaman köyün ve çevrenin planlarını yapar ve zaman zaman evlerde bayanları ziyaret ederdi” bilgisi dışında herhangi bir değerlendirme yapılmamaktadır. Bu bilgi 1956 Horasanlı – Tavas doğumlu Hakkı oğlu Veysel Ünnek’den alınmıştır

⁷⁴ Bu bilgi 1925 Horasanlı-Tavas doğumlu Ömer oğlu Hüseyin Gözetin’den alınmıştır.

⁷⁵ Bu bilgi 1925 Horasanlı-Tavas doğumlu Ömer oğlu Hüseyin Gözetin’den ve 1956 Horasanlı – Tavas doğumlu Hakkı oğlu Veysel Ünnek’den alınmıştır.

⁷⁶ Bu bilgi 1925 Horasanlı-Tavas doğumlu Ömer oğlu Hüseyin Gözetin’den alınmıştır. İlginç olan köylünün David’in Yahudi olduğu ve İsrail’e gidip geldiği bilgisini de vermiş olmasıdır.

⁷⁷ Bu bilgiler 1934 Horasanlı – Tavas doğumlu Halil oğlu İbrahim Oltan’dan 1943 Horasanlı – Tavas doğumlu Hamdi oğlu Hüseyin Tülek ve 1952 Horasanlı – Tavas doğumlu Mehmet oğlu Hamdi Bozoğlu’ndan alınmıştır. Oltan, köyde öğretmen olan Süleyman Canatan ile sıkça görüştiklerini, ancak okulda ders verdiklerini hatırlamadığını söylemiştir. Hüseyin Gözetin ise David’in köyün hizarına çok sık geldiğini ve burada çok yardım ettiğini belirtiyor. Bu bilgi 1925 Horasanlı-Tavas doğumlu Ömer oğlu Hüseyin Gözetin’den alınmıştır.

⁷⁸ Bu bilgi 1925 Horasanlı-Tavas doğumlu Ömer oğlu Hüseyin Gözetin ile 1934 Horasanlı – Tavas doğumlu Halil oğlu İbrahim Oltan’dan alınmıştır.

Barış Gönüllüleri, köye geldikten kısa bir süre sonra dört ayağı olan camlı bir pano yaparak, bu panoya "Tavukçuluk" ile ilgili yazı ve fotoğraflar asmışlardır. Köylüyü "Tavukçuluk" konusunda bilgilendirerek, köylüyü modern tavukçuluğa teşvik etmişlerdir. Ancak köylüden bu konuda destek ve katkı görmemişlerdir. Panoya ayrıca kendilerinin çektiği, kendilerine ilginç gelen konulardaki fotoğrafları da ara sıra asmışlardır⁷⁹. Barış Gönüllüleri'nden David, köylü ile daima iç içe olmuş, oldukça kuvvetli olduğu için köyün hizarına kütüklerin götürülmesinde, Orman Dairesi tarafından köye gönderilen ağaçların, araçlardan indirilmesinde, tütün balyalarının taşınmasında köylüye çok yardım etmiştir. Bu davranışları ile David köylü tarafından çok sevilmiştir. David kaldıkları evin "Hayat" denilen bölümünde küçük bir sera yaparak, orada domates ve biber yetiştirmiştir. Bu küçük serada domates ve biberler yetiştikten sonra, köylülerin bir kısmını kaldıkları eve götürüp, küçük serayı göstererek "Siz de böyle yetiştirsenize" şeklinde çağrıda bulunmuştur. David ve Susan köyün mesireliğinin ağaçlandırmasında fiilen çalışmışlardır⁸⁰. David, ayrıca köyün çocukları ile özellikle ilgilenmiş ve çocukların hoşlanacakları birçok oyuncak yaparak çocuklara hediye etmiştir⁸¹.

Barış Gönüllüleri, bulundukları köylerin tarihi yerlerini görmeye ve incelemeye istekli olmuşlardır. Horasanlı köyünde bulunan "Örenarası" denilen yerdeki tarihi kalıntılar da Barış Gönüllüleri'nin ilgisini çekmiştir. David ve Susan, zaman zaman "Örenarası" denilen yeri ziyaret etmişlerdir⁸².

Çoğu zaman Horasanlı'da kalan Barış Gönüllüleri, arada sırada Solmaz'a, Denizli'ye hatta yurt dışına çıkıp tekrar köye gelmişlerdir. Köye geri döndükten sonra gittikleri yerler ile ilgili bilgiler vermişlerdir. Barış Gönüllüleri 1967 yılında köyden ayrılmışlardır⁸³.

Horasanlı köylülerinin Barış Gönüllüsü David ile ilgili unutamadıkları en önemli olay, o tarihlerde kalp hastası olan İsa Çimen'in Ankara'da açık kalp ameliyatının yapılmasını sağlamasıdır. İsa Çimen'i köyünden alıp Ankara'ya götürmüş ve orada ameliyat ettirerek hayatını kurtarmıştır. İsa Çimen bu ameliyattan sonra otuz yıl daha yaşamış, David ile bağlantısını uzun yıllar koparmamıştır⁸⁴.

Horasanlı köyünden hiç kimsenin bugün Barış Gönüllüleri ile bağlantısı bulunmamaktadır.

Eziler Köyündeki Barış Gönüllüleri

Eziler⁸⁵ günümüzde Denizli'ye 72 km uzaklıkta Güney ilçesine bağlı bir kasabadır. Barış Gönüllüleri'nin neden Eziler'e geldikleri konusunda net bir durum olmamakla birlikte, Eziler'in Güney'in en büyük köyü olması, dokunan kilimleri ve heybeleri ile tanınıyor olması gelişleri için neden olarak düşünülebilir⁸⁶.

Gönüllüler ilk olarak Güney ilçesine gelmişler, Güney ilçesinden Eziler Köyüne geçmişlerdir⁸⁷. Eziler köyüne Barış Gönüllüleri Eylül 1964'de gelmişlerdir⁸⁸. Mildred Lynn McWhorter ve Michael L. Shapiro⁸⁹ adındaki iki Barış gönüllüsü köy muhtarı Mehmet Deniz ve köy öğretmenleri tarafından karşılanmışlardır. McWhorter'a kalacakları yer olarak Eziler İlkokulu bahçesinde bulunan lojman, Shapiro'ya boş olan Sağlık evi tahsis edilmiştir⁹⁰. Eziler köylüsü, bayan Barış Gönüllüsüne "Lin", erkek

⁷⁹ Bütün çabalarımıza rağmen Barış Gönüllülerine ve Barış Gönüllülerinin çektikleri tek bir fotoğrafa dahi ulaşılamamıştır.

⁸⁰ Bu bilgi 1943 Horasanlı - Tavas doğumlu Hamdi oğlu Hüseyin Tülek'ten alınmıştır.

⁸¹ Şu anda Horasanlı İlköğretim Okulu Müdürü Halil Ütkün, çocukluğunun ilk tel tekerlekli arabasını David'in kendisine yaptığını söylemiştir. Bu bilgi 1964 Horasanlı - Tavas doğumlu Şevket oğlu Halil Ütkün'den alınmıştır.

⁸² Bu bilgi 1934 Horasanlı - Tavas doğumlu Halil oğlu İbrahim Oltan'dan alınmıştır.

⁸³ Bu bilgi 1934 Horasanlı - Tavas doğumlu Halil oğlu İbrahim Oltan'dan alınmıştır. David Yahudi olup, bir ara köyden ayrılarak İsrail'e gidip gelmiştir.

⁸⁴ İsa Çimen 1972'de ameliyat olmuş, 2002'de vefat etmiştir. 1997 yılına kadar haberleşmeleri devam etmiştir. Bu bilgiler 1934 Horasanlı - Tavas doğumlu Halil oğlu İbrahim Oltan'dan ve 1964 Horasanlı - Tavas doğumlu Şevket oğlu Halil Ütkün'den alınmıştır.

⁸⁵ Halen Güney'e bağlı bir kasaba olan Eziler'in, hükümetin yaptığı son düzenlemelerden sonra tekrar köy statüsüne dönüştürülmesi kararı alınmıştır. Bu bilgi 1952 Güney - Eziler doğumlu Ahmet oğlu Musa Yılmaz'dan alınmıştır. Musa Yılmaz halen Eziler kasabası Belediye Başkanıdır. (Görüşme tarihi: 23.08.2008)

⁸⁶ Bu bilgi 1952 Güney - Eziler doğumlu Ahmet oğlu Musa Yılmaz'dan ve 1937 Buldan-Eziler doğumlu Halil oğlu Halil Yalçın'dan alınmıştır.

⁸⁷ Bu bilgi 1937 Buldan-Eziler doğumlu Halil oğlu Halil Yalçın'dan alınmıştır. (Emekli İlköğretim Müfettişi, Görüşme tarihi: 04.09.2008)

⁸⁸ Bu bilgi 1951 Güney-Eziler doğumlu İbrahim oğlu Mehmet Arslan'dan alınmıştır.

⁸⁹ Hukuk eğitimi almış Yahudi asıllı Amerikalı. Bu bilgi 1937 Buldan-Eziler doğumlu Halil oğlu Halil Yalçın'dan alınmıştır.

⁹⁰ Bu bilgi 1937 Buldan-Eziler doğumlu Halil oğlu Halil Yalçın'dan alınmıştır. Kaldıkları lojman binası ve Sağlık evi Eziler İlkokulu yerine yapılan Eziler Mustafa Kaçmaz İlköğretim Okulu inşaatı sırasında yıkılmıştır.

Barış Gönüllüsüne “Maykıl” ismiyle hitap etmişlerdir⁹¹. Köylü, Barış Gönüllülerini yadırgamadan, misafirperverlik duygularıyla karşılamıştır⁹². Ancak köyde öğretmen olarak bulunan Namık Erol, Barış Gönüllüleri’nin köyde bulunmasını kaygıyla karşılamıştır. Okulda ilk zamanlarda Namık Erol ile Shapiro arasında tartışmalar yaşanmış, daha sonra Shapiro, Namık Erol’a karşı mesafeli durmaya başlamıştır⁹³.

Barış Gönüllüleri’nin okul bahçesinde yaşıyor olmaları, öğretmenler ve öğrenciler ile yakın ilişki içerisinde olmalarını kolaylaştırmıştır. Solmaz ve Horasanlı’da görevli olan Barış Gönüllüleri, ilkokul öğrencilerine İngilizce öğretmek için hiçbir girişimde bulunmadıkları halde, Barış Gönüllüleri ilkokul öğrencilerine öğleden sonraları ikişer saat İngilizce dersi vermişlerdir⁹⁴. Okulda çok yoğun olmasa da, öğrencilere ders içinde verdikleri örneklerle ABD ile ilgili bir kısım bilgileri vermeye çalışmışlardır⁹⁵.

Barış Gönüllüleri olan McWhorter ve Shapiro birlikte hareket etmişler, ara sıra köy kahvesinde köylülerle oturup sohbet etmişlerdir⁹⁶. Gönüllülerin köylüler ile sohbetlerinde hiçbir şekilde günlük siyaset, ülke politikası gibi konulara girilmemiştir. Sohbetlerin ana konusunu köy, hayvancılık ve tarım oluşturmuştur⁹⁷. Michael L. Shapiro’nun sohbet esnasında zaman zaman konuyu traktöre getirip “Beş tane at yerine bir tek traktör sizin işinizi rahatça görür, neden köye traktör almıyorsunuz?” şeklinde teşvik edici sözleri bugün dahi unutulmamıştır. Barış Gönüllülerinden özellikle Shapiro, Eziler’de köylüye ağaç taşıma vs. gibi işlerde yardımcı olmaya çalışmıştır. Köy mezarlığının ağaçlarının kestirilip köye taşınması sırasında iki gönüllünün fiilen çalışmaları ve yardımcı olmaları köylünün takdirini kazanmalarını sağlamıştır⁹⁸. Köylüye daha ziyade yakın olan ve davranışları sempatik gelen Shapiro olmuştur. McWhorter köylüye Shapiro’ya göre daha mesafeli durmuştur⁹⁹.

Köy kalkınmasına katkı yapmak amacıyla Shapiro, okulun kenarında “İşlik” adı verilen demir atölyesi olan yerde tavşan yetiştirmek için çalışma başlatmıştır. Denizli’den getirdiği iki tavşan ile üretimi başlatacağını, etyle köylülerin beslenmesini, yününün değerlendirmesi ile köylüye gelir kazandıracağını belirtmiştir. Ancak bu girişim sonuçsuz kalmıştır¹⁰⁰.

Eziler’de yaşanan hayata dair farklı gelen birçok konuyla ilgilenmişlerdir. Köyde kağıt arabalarının kullanılıyor olması ve köy kadınlarının iplik çıkırları, evlerde bulunan kilim tezgahları dikkatlerini çekmiştir¹⁰¹. Köyde çamaşır yıkama şeklinin çok ilkel olduğuna dikkat çekmişlerdir. Çamaşır yıkamak için ağaçtan tokmakları bulunan ve insan gücüyle çalışan bir çamaşır makinesi(!) yaparak köylüye göstermişlerdir¹⁰².

Köyde bulundukları süre içerisinde cenaze törenleri, düğün ve sünnet törenlerine daima katılmışlardır. Düğün törenlerinde gelin giysileri ve erkeklerin giydikleri efe kıyafetlerine benzer kıyafetler ilgililerini çok fazla çekmiştir. Köye has olan kilim ile heybe dokumacılığı ilgililerini çektiğinden kilim

⁹¹ Bu bilgi 1952 Güney - Eziler doğumlu Ahmet oğlu Musa Yılmaz ve 1951 Güney - Eziler doğumlu İbrahim oğlu Mehmet Arslan’dan ve 1935 Güney - Eziler doğumlu Mustafa oğlu Ahmet Ay’dan alınmıştır. (Görüşme tarihi: 23.08.2008)

⁹² Bu bilgi 1937 Buldan-Eziler doğumlu Halil oğlu Halil Yalçın’dan alınmıştır.

⁹³ Halil Yalçın, Ankara Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi öğrencisi olan öğretmen Namık Erol’un, Barış Gönüllülerine “Siz Amerikan Hükümeti tarafından belli amaçlar ile gönderiliyorsunuz. Siz Amerikan emperyalizminin uzantısı” şeklinde tepki verdiği için kendisinden çekindiklerini söylemiştir.

⁹⁴ Mehmet Arslan bir hatırasını şöyle anlatmıştır. “Bir gün İngilizce dersindeydik. Ben derse ilgisizdim. Yaramazlık yapıyor dersi dinlemiyordum. Yanıma geldi ve “Ben ne söyledim. Tekrar et” dedi. Ben dersi dinlemediğim için cevap veremedim. Birden bana dedi ki; “O söyledi, bu söyledi, ben söyledim. Ya sen”. Bu düştüğüm zor durumu hala unutamam” Bu bilgi 1951 Güney-Eziler doğumlu İbrahim oğlu Mehmet Arslan’dan alınmıştır. Ancak o dönem okulun öğretmeni olan Halil Yalçın açılan kursun akşam ve köyün yetişkinlerine yönelik olduğu bilgisini vermiştir. Bu bilgi 1937 Buldan-Eziler doğumlu Halil oğlu Halil Yalçın’dan alınmıştır.

⁹⁵ Bu bilgi 1952 Güney - Eziler doğumlu Ahmet oğlu Musa Yılmaz’dan alınmıştır. Halil Yalçın köylünün yanında gönüllülerin ABD’den, demokrasiden, barıştan ve kültürden söz etmediklerini, Türkçelerinin de bu hususlarda köylüye bilgi aktaracak yeterlilikte olmadığını belirtmiştir.

⁹⁶ Bu bilgi 1951 Güney-Eziler doğumlu İbrahim oğlu Mehmet Arslan’dan alınmıştır.

⁹⁷ Bu bilgi 1933 Güney - Eziler doğumlu Mustafa oğlu Mehmet Çelik’ten alınmıştır.

⁹⁸ Bu bilgi 1935 Güney - Eziler doğumlu Mustafa oğlu Ahmet Ay’dan alınmıştır.

⁹⁹ Bu bilgi 1937 Buldan-Eziler doğumlu Halil oğlu Halil Yalçın’dan alınmıştır.

¹⁰⁰ Bu bilgi 1937 Buldan-Eziler doğumlu Halil oğlu Halil Yalçın’dan alınmıştır. Halil Yalçın, Shapiro’nun bu konuya kendisini bir ara iyice kaptırdığını ve iki tavşandan ne kadar tavşan üretebileceğine dair hesaplar yaptığını belirtmiştir.

¹⁰¹ Bu bilgi 1952 Güney - Eziler doğumlu Ahmet oğlu Musa Yılmaz’dan alınmıştır.

¹⁰² Bu bilgi 1937 Buldan-Eziler doğumlu Halil oğlu Halil Yalçın’dan alınmıştır. Bu ilkel makine köylünün ilgisini hiç çekmemiştir.

dokunan tezgâhların bulunduğu evlere ziyaretlerde bulunmuşlardır¹⁰³. Eziler'e gelen Barış Gönüllüleri köyün çevresiyle veya yakın köyler ile ilgilenmemişler,¹⁰⁴ ancak köy nüfusu, kadın erkek sayısı ile yakından ilgilenmişlerdir¹⁰⁵.

Barış Gönüllüleri'nin köyün çocukları ile yakından ilgilendikleri görülmüştür. Okulda ders vermiş olmaları, lojmanda ikamet etmeleri çocuklarla olan diyaloglarını arttıran bir diğer neden olmuştur. Okul bahçesinde tavşan beslemiş olmaları, erkek çocuklar için telden araba yapmaları ve bunları çocuklara hediye etmeleri, köydeki uygun yokuşlardan kuru zamanlarda (kar olmaksızın) kaymaları için çocuklara tahtadan kızak yapmaları çocukları çok mutlu etmiştir¹⁰⁶. Özellikle Shapiro güler yüzü ile köylüye gösterdiği ilgi nedeniyle Eziler'de çok sevilmiş ve köylünün güvenini kazanmıştır. Gönüllüler, Pazartesi günleri dönüşümlü olarak Güney'e gidip gelmişler, arada sırada ise İzmir ve Ankara'ya gitmişlerdir¹⁰⁷.

Gönüllüler, köyde kalma süreleri olan yaklaşık iki yılı doldurduktan sonra köylü tarafından uğurlanmışlardır¹⁰⁸.

Sonuç

Amerikan Barış Gönüllüleri hareketi yaygın bir şekilde "emperyalizmin kültür öncüleri ve orduları"¹⁰⁹ olarak görülmüştür. Dünya çapında yürütülen Barış Gönüllüleri hareketini yalnız yardım amaçlı yaklaşım olarak değerlendirmek de şüphesiz safdillik olacaktır. Barış Gönüllüleri Örgütü'nün bağımsız bir sivil toplum örgütü olarak yola çıktığı düşünülse bile, ABD Hükümetlerinin politik çıkarlarına paralel bir hareket olmadığı da düşünülemez. Ellerinde renkli çekim yapan fotoğraf makineleri ile en ücra köylere kadar giderek, dağ, ova demeden ilgilerini çeken her şeyi, vatandaşın yaşayışını, adetlerini fotoğraflayan, ayda bir ABD konsolosluklarına giden Barış Gönüllüleri'nin faaliyetleri çok basit bir faaliyet olarak görülemez. Barış Gönüllüleri'nin bulundukları ülkenin siyasi, ekonomik, kültürel, askeri değerlerinin tümünün fotoğrafını çektikleri ve gittikleri ülkenin toplumsal kodları hakkında bilgi sahibi oldukları açıktır.

Barış Gönüllüleri hareketinin ABD'nin dünya üzerinde hakimiyet kurma mücadelesinin "güler yüzü" olduğu da düşünülebilir. ABD'nin Barış Gönüllüleri Örgütü'nün dünya genelinde uyguladığı programları içinde üzerinde durduğu en önemli hususun, İngilizce öğretimi olması, ABD'nin kültürünü dünyaya tanıtmada bir araç olduğu düşünülebilir. Bu program Türkiye ve tabii ki Denizli merkezinde uygulanış şekliyle bu durumu doğrulamaktadır. Buna rağmen Amerikan Barış Gönüllüleri'nin ABD'nin imajına olumlu katkı yapmaya yönelik faaliyetleri yanında, kendileri dışında var olan halkların yaşantılarını daha iyi tanıma fırsatı da bulmuşlardır. Yaşadıkları kent ve köy toplumlarını tanıtacak bilgileri toplamışlardır.

Barış Gönüllüleri, Denizli merkez ve köylerinde hiçbir şekilde ciddi tanımlanacak bir tepki görmemişlerdir. Halk ile son derece yakın olmuşlar, kendilerini halka sevdirmeyi de bilmişlerdir. Halka kendilerini sevdirmelerinde en önemli etken özellikle erkek Barış Gönüllüleri'nin ağır işlerde köylülere yardımcı olmaları olmuştur. Özellikle köylerde kendileri ile anılacak hiçbir iş yapmadıkları halde köylüde bir rahatsızlık oluşturmamıştır. Köylerde düğünler, cenaze, sünnet gibi törenlerde daima bulunmaya çalışmışlar, ara sıra camilere ziyaretlerde bulunmuşlar ve köylünün sosyal yaşamı hakkında bilgi sahibi olmaya çalışmışlardır. Bulundukları yerlerde hiçbir gerginliğe yol açmamışlardır. Yaşadıkları yerler ile ilgili olarak çok soru sormamışlar, halkın dikkatini çekecek hiçbir kuşkulu tavır sergilememişlerdir. Sahip oldukları fotoğraf makineleri ile ilgilerini çeken kişileri ve yerleri fotoğraflamışlardır. Köylerin kalkınması yönünde gözle görülür bir çalışmaları olmamıştır.

Barış Gönüllüleri, Denizli Merkez ve Eziler köylerinde İngilizce öğretmek amacıyla okullarda çalışmalar yürütmüşler ise de Solmaz ve Horasanlı köylerinde bu şekilde bir faaliyette bulunmamışlardır.

¹⁰³ Bu bilgi 1933 Güney - Eziler doğumlu Mustafa oğlu Mehmet Çelik, 1951 Güney-Eziler doğumlu İbrahim oğlu Mehmet Arslan'dan ve 1952 Güney - Eziler doğumlu Ahmet oğlu Musa Yılmaz'dan alınmıştır.

¹⁰⁴ Bu bilgiler 1933 Güney - Eziler doğumlu Mustafa oğlu Mehmet Çelik'ten alınmıştır. Çelik, "Köy çevresinde tarihi eser bulunmaması bunda etkili olabilir" demiştir.

¹⁰⁵ Bu bilgi 1937 Buldan-Eziler doğumlu Halil oğlu Halil Yalçın'dan alınmıştır.

¹⁰⁶ Bu bilgi 1933 Güney - Eziler doğumlu Mustafa oğlu Mehmet Çelik'ten ve 1951 Güney-Eziler doğumlu İbrahim oğlu Mehmet Arslan'dan alınmıştır.

¹⁰⁷ Bu bilgi 1937 Buldan-Eziler doğumlu Halil oğlu Halil Yalçın'dan alınmıştır. Köyün o dönemde biri Güney'e, biri Denizli'ye yolcu taşıyan iki otobüsünün bulunmasının ulaşımı kolaylaştırdığı bilgisini vermiştir. Ayrıca, Shapiro ve McWhorter'ın Kennedy'nin suikasti sonrası yeni başkan seçimi için oy kullanmak üzere Ankara'ya ABD Büyükelçiliği'ne gittikleri bilgisini eklemiştir.

¹⁰⁸ Bu bilgiler 1933 Güney - Eziler doğumlu Mustafa oğlu Mehmet Çelik'ten alınmıştır.

¹⁰⁹ *Cumhuriyet*, 21 Ekim 1966.

Denizli için, Barış Gönüllüleri'nin örgütün kuruluş amaçları dışına çıkarak halkımızın politik ve ekonomik eğilimlerini tespit için çalışmalar yaptıklarını¹¹⁰ doğrulayacak herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır.

---

¹¹⁰ *Yön*, 15 Temmuz 1966, s.5, TİP Kars Milletvekili Adil Kurtel'in Dışişleri ve Milli Eğitim Bakanlığı'na yazılı bu hususta yazılı soru sormuştur.